

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะต่าง ๆ และวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น บทบาทของนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

ชอุ่ม กรไกร (2537) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทระดับชาติ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และสภาพชีวิตจริงโดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ปูทางให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะกลุ่มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2536) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนในท้องถิ่นหนึ่งใดโดยเฉพาะ

ระวีวรรณ ศรีครามศรี (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรมาพิจารณาเพื่อเลือกและปรับในส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอน เพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนแบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียน การสอน เอกสารความรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิตเศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บท

สวน อรสา ปราชญ์นคร (2525) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้โดยการพิจารณาถึงลักษณะของท้องถิ่นเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อนำให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่นและลักษณะของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตจริง

กรมวิชาการ (2536) กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร หมายถึงหน่วยงานระดับโรงเรียน กลุ่ม โรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กรรณิการ์ แยมเกษร (2540 อ้างถึงใน สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2540) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่โรงเรียนหรือครูและนักเรียนร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นหลักสูตรที่มาจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เป็นหลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียนตามท้องถิ่นอย่างครบวงจร หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่ไม่มีในหลักสูตร

ลำลี ทองอิ้ว (2543) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึงดังนี้

1. เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา การบริหารหลักสูตร ซึ่งมาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นสาระ แนวคิด หลักการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างอย่างเท่าเทียมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน
3. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินนักเรียน หรือค้นหาความรู้ทัศนคติในการเป็นคนในชุมชน
4. เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่น กับความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของ ท้องถิ่นนั้น ๆ

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น จึงอาจสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยปรับจากหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรเท่าเทียมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน และ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรได้มาจากความต้องการของคนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีนักศึกษากล่าวไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน ซึ่งเป็นเอกสารหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ หน่วยงานระดับโรงเรียน ซึ่งสามารถขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติ โดยการจัดทำโครงการสอนที่ขยายและปรับให้ละเอียดยิ่งขึ้น และมีการจัดทำบันทึกการสอนซึ่งมีรายละเอียดเน้นการตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การปรับ และเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการ

เรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตร เพิ่มเติม การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต

กาญจนา คุณารักษ์ (2535) ได้กล่าวว่า คำว่า ท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนา หลักสูตร คือ โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่นำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ควรเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วนำมาจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ในด้านการขยายหลักสูตรระดับชาติให้มีความ สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2536) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น หมายถึง การที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร ตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของตน เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นของตนได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับใช้หรือเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยพิจารณาถึงลักษณะของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่นและลักษณะของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้นั้น ๆ สามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

จากแนวคิดของนักการศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทมาพัฒนาโดยการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนและแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของตน และได้เรียนรู้เนื้อหาสาระสำคัญที่ได้มาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเพื่อนำการเรียนรู้ นั้น ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่า “มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง และรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม” และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด จึงมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร
3. เน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

ในส่วนของการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้นั้น หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีจริงของตนเอง ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถจะพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ และพัฒนาสังคมของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นได้ รวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2536)

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนับว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้โรงเรียนใช้ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เขียนไว้กว้าง ๆ และบรรจุมสาระที่จำเป็นสำหรับทุกคนในประเทศที่จะเรียนเหมือนกัน เพื่อสร้างเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ แต่หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถจัดทำรายละเอียดให้สนองตอบสภาพความต้องการของทุก ๆ ท้องถิ่นได้ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็นหลักสูตรที่มีกาปรับปรุง แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งยังปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าของท้องถิ่นของตน ตลอดจนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนมากขึ้น

ลักษณะต่าง ๆ และวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตร ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น กรมวิชาการ (2536) ได้ กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยเฉพาะ บุคลากรในท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตร ลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา และใน รายวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา และทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลด หรือเพิ่มเติม รายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือในคำอธิบายรายวิชา วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทุกกลุ่มวิชา ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้ จุดประสงค์ หัวข้อ หรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท เปลี่ยนแปลงไป

3. จัดทำคำอธิบาย หรือรายวิชาเพิ่ม เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการ จัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร

4. ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้อง กับสภาพของท้องถิ่น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือ เรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือ เอกสารประกอบการเรียนการสอน อื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ ชิ้นใหม่ให้ เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้การเรียนการสอนที่ ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อาจจะใช้กับคำอธิบาย/รายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมา ใหม่ก็ได้

สจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรระดับชาติให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น โดยท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง

รัตนะ บัวสนธิ์ (2536) ได้เสนอการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ใน 3 แนวทาง คือ

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง โดยการปรับองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลางที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในแต่ละสภาพท้องถิ่น
2. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อยเพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลาง โดยการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่โดยเฉพาะ สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเสริมเนื้อหากลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตรกลาง

3. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ

กองวิจัยทางการศึกษา (2534) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว
2. กำหนดกิจกรรมเสริม
3. ทำสื่อเสริม
4. พัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน
5. จัดทำรายวิชาใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2535) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้ในลักษณะ ดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย หมายถึง เนื้อหาใดที่ในท้องถิ่นรู้จักกันดีแล้วก็ควรให้ผู้เรียนได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหา เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้

วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2538) ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำได้ ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือ คำอธิบายรายวิชา
3. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว
4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่
5. การจัดทำเนื้อหารายวิชาขึ้นมาใหม่
6. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียน การสอน หนังสือแบบฝึกหัด ฯลฯ ขึ้นใหม่

จากลักษณะและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามที่นักการศึกษาได้เสนอแนวทาง ใวนั้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

1. ปรับรายละเอียดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
2. จัดทำอธิบาย/รายวิชาขึ้นมาใหม่ รวมทั้งจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่

ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุง แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532) กล่าวไว้ว่า การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น หรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเสริมหลักสูตรกลาง อาจจะดำเนินการในระดับเขต การศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในระดับใด หากจะให้เป็นอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ควรจะดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน โดยการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนาหรือวิธีการอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมา

ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในกรณีสร้างเพิ่มเติม ควรระบุจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และมาตรการในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้การนิเทศและติดตามมีความสำคัญมาก

ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าการหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

ศุมิตร คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ โดยยึดหลักว่า ควรเลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน เป็นกรรมการและควรจะให้ครูร่วมเป็นกรรมการด้วย
 2. การจัดตั้งอนุกรรมการจัดทำประมวลการสอน
 3. การศึกษา และวิจัยหาข้อมูล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่
 - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ได้จัดทำขึ้นมาแล้ว
- ในอดีต
- 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา
- ศึกษา
4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น เกี่ยวกับรายละเอียดในเรื่องแบบของประมวลการสอน และเวลาในการดำเนินงาน
 5. ประชุมเพื่อดำเนินงาน

วิจัย ราษฎรศิริ (2524) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยปรับจาก
สมิตร คุณากร ดังแผนภูมิที่ 1 ไว้ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรและแผนการสอนแกนกลางโดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร
2. ศูนย์พัฒนาหลักสูตรทำหน้าที่พิจารณาแผนการสอนแกนกลางโดยดูหลักสูตร
ประกอบ ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่น ปรับและขยายแผนการสอนแกน
กลาง
3. ผลที่ได้คือ ได้แผนการสอนที่ปรับและขยายแล้ว พร้อมทั้งจะนำไปใช้สอนได้เลย
เนื้อหาสาระภายในได้มาจากเนื้อหาจากแผนการสอนแกนกลาง ข้อมูลที่เกี่ยวกับสภาพและ
ปัญหาของท้องถิ่น
4. จัดทำแบบเรียน คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบ
การเรียนการสอน
5. กำหนดแผนในการทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วยกำหนดเวลา โรงเรียน ครู
การอบรมครูที่จะสอน การรวมข้อมูลและประเมินผล
6. การทดลองใช้จริง ติดตามผล รวบรวมข้อมูลและประเมินผลการศึกษาทดลอง
7. ขออนุมัติใช้แผนการสอน สื่อการเรียนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น ติดตามและ
ประเมินผลเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

ระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (2525) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
ดังแผนภูมิที่ 3 ไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรจะศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา โดย
พิจารณาจากสภาพของสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น หลักสูตรแม่บทระดับชาติ การดำเนิน
ชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น
2. กำหนดความมุ่งหมายและจุดประสงค์
3. วางแผนงานและจัดทำโครงสร้าง โดยจัดเตรียมทรัพยากรและแหล่งความรู้ใน
ชุมชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพในท้องถิ่น จัดบริการแนะแนวในด้านการใช้หลักสูตร จัดการ
ฝึกอบรมครู
4. ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร โดยปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับท้องถิ่น กับ
นักเรียนและในชุมชน
5. ประเมินผลหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอขั้นตอนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 6 ขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

ขั้นที่ 1 จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน โดยดำเนินงานดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่น สภาพของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
- 2) ศึกษาหลักสูตรแม่บท คำอธิบายของหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร

ขั้นที่ 2 กำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น คือ การนำข้อมูลพื้นฐานมา กำหนดความต้องการจำเป็น โดยจัดอันดับความสำคัญของสิ่งที่จะพัฒนาหลักสูตร เช่น ปัญหาอาชีพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาสังคม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เพิ่มเติมให้สอดคล้องในสิ่งที่จะเรียนในสมุดประจำชั้น (ป.02-2)

ขั้นที่ 4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือเนื้อหา หรือกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดให้เรียน

ขั้นที่ 5 จัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อการสอน

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนา ได้แก่ การนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

กรรณิการ์ แยมเกษร (2540) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 4 ขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 7 ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหา โดย

- 1) วิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 2) วิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพความเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการสำรวจและสอบถามจากนักเรียน

ขั้นที่ 2 การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อผู้เรียน (โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น NP, ก้างปลา, ต้นไม้ปัญหา)

ขั้นที่ 3 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละหมวดหมู่ปัญหา (มุ่งความเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาในทางที่ดีขึ้น)

ขั้นที่ 4 การเขียนแผนการสอน ตามประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

- 1) หัวข้อเนื้อหา (Theme)
- 2) สารสำคัญ
- 3) ขอบเขตของเนื้อหา
- 4) จุดประสงค์ทั่วไป
- 5) จุดประสงค์เฉพาะ
- 6) กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการ I - P - O (Input - Process - Output) ตามวิธีของทฤษฎีเชิงระบบ (Systems - Approach)
- 7) สื่อการเรียนการสอน
- 8) การประเมินผล

ใจพิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน หรือระดับโรงเรียน โดยได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะของการจัดทำ หรือสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ ซึ่งมีกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ดังแผนภูมิที่ 6 ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา
- ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม
- ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน
- ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
- ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร
- ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 9 ขั้น ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร (กิจกรรม เนื้อหา จุดประสงค์)
- ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียด และปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
- ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 4 จัดทำโครงสร้างเนื้อหา
- ขั้นที่ 5 กำหนดรายละเอียดเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและกิจกรรม
- ขั้นที่ 6 จัดทำสื่อใหม่
- ขั้นที่ 7 เขียนแผนการสอน
- ขั้นที่ 8 นำแผนการสอนที่ปรับไปใช้
- ขั้นที่ 9 ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ปรับใหม่

สำลี ทองธิว (2543) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในงานวิจัยโครงการมัคคุเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้ โรงเรียนบ้านแก้ว ชุมชนบ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ดังแผนภูมิที่ 8 ไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ อาชีพ และวิถีชีวิตชุมชน
- ขั้นที่ 2 ออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น เนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ ผู้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และประเมินผล
- ขั้นที่ 3 ครูที่เกี่ยวข้องค้นคว้าข้อมูลร่วมกับชุมชนเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตร ครูสร้างหลักสูตร กำหนดโครงสร้าง การบริหารจัดการ แผนการสอน สื่อการสอน แบบวัด และประเมินผลการเรียน
- ขั้นที่ 4 การวิพากษ์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร แผนการกระบวนกรถ่ายทอดความรู้ แบบวัดและประเมินผล โดยครูและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และทดลองใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 5 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น
- ขั้นที่ 6 แจ้งผู้ปกครองและกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอแนวร่วมในการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
- ขั้นที่ 7 ลงมือใช้หลักสูตรท้องถิ่น และประเมินผลสัมฤทธิ์ เน้นชุมชนเป็นห้องเรียน

เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นชุมชนเป็นแนวร่วมให้ความรู้และประเมินผล

ขั้นที่ 8 ศึกษาผลกระทบโดยตรงต่อครูและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน และผลกระทบต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตลักษณะทางกายภาพ และศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

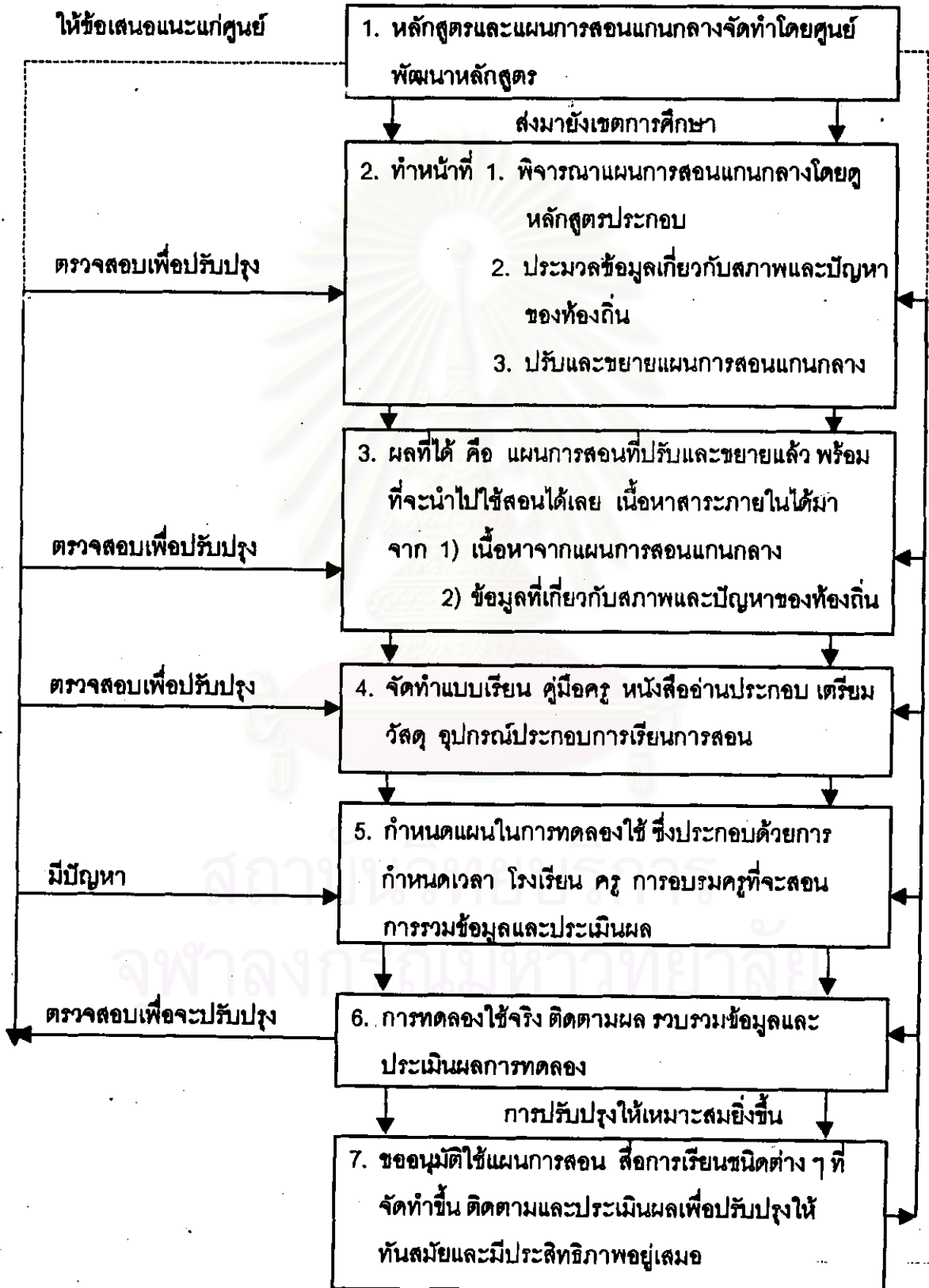
ขั้นที่ 9 สรุปผลกระทบเชิงบวกและลบที่มีต่อภาวะพัฒนาความเข้มแข็งทางชุมชน และนำเสนอข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าปัจจัยอื่น ๆ ต่อ

จากขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามที่คณะของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นหลัก การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเท่าที่ปรากฏ เกิดจากการทำงานของครู คณะทำงาน หรือคณะกรรมการ เป็นผู้มืบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรเท่านั้น สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสำลี ทองอิ้ว (2543) เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ คือ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูและชุมชนในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตร โดยยึดผู้เรียนซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นศูนย์กลางในการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียนเอง

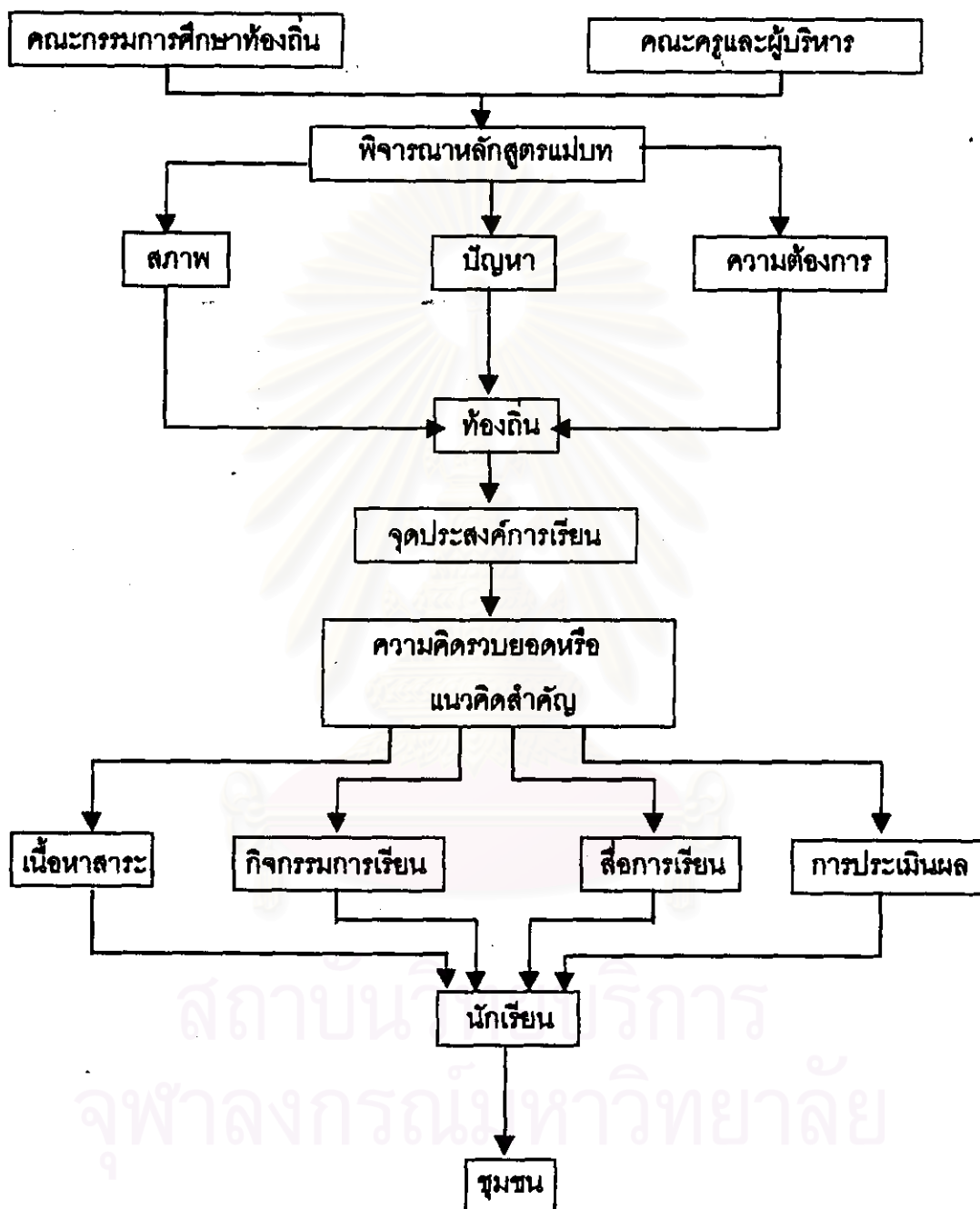
ผู้วิจัยได้รวบรวมแผนภูมิขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักการศึกษา 8 ท่าน ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไปดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 ถึง 8 ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

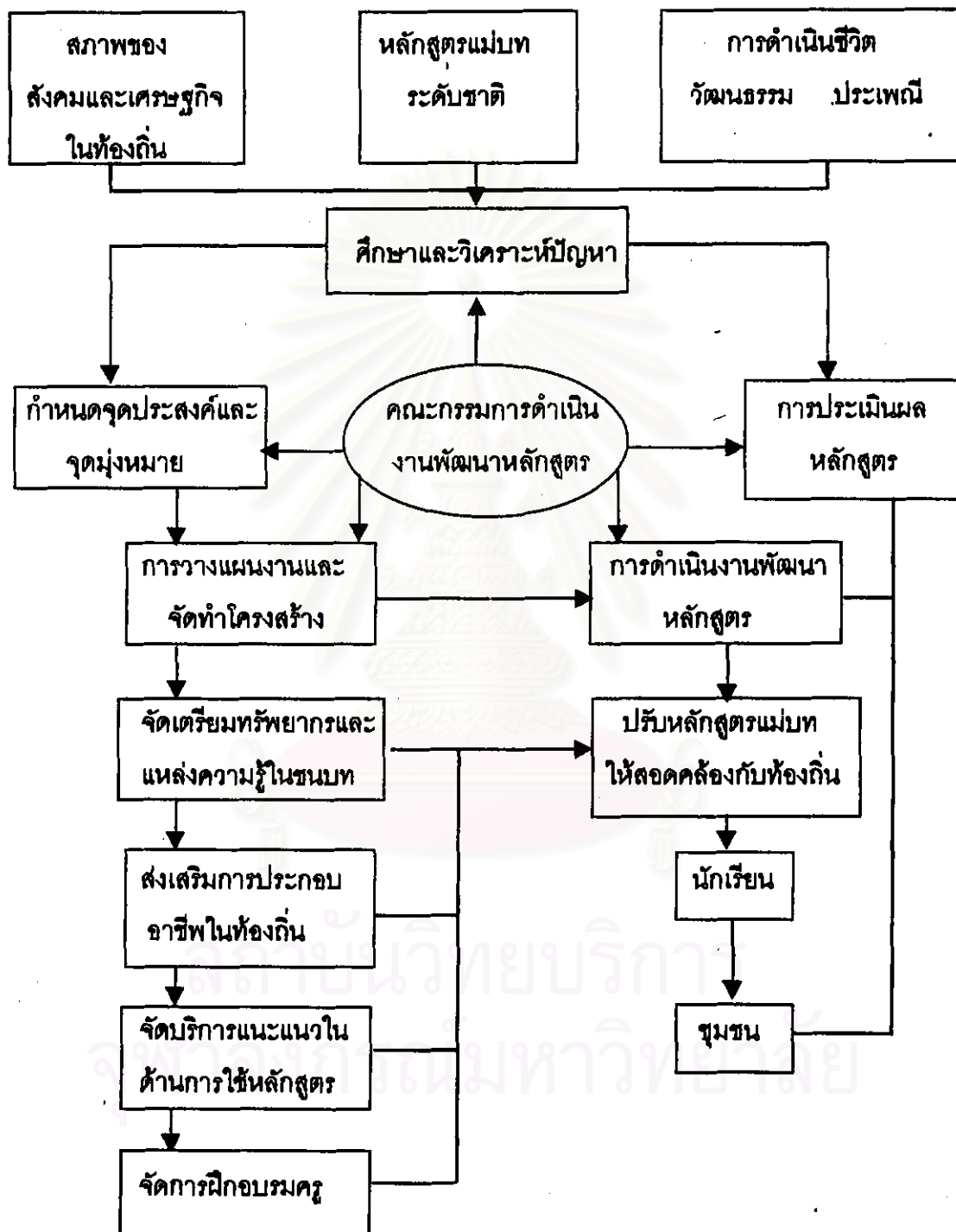
แผนภูมิที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของวิชัย ราษฎร์ศิริ (2524)
โดยปรับจาก สมิตร์ คุณานุกร

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2525)

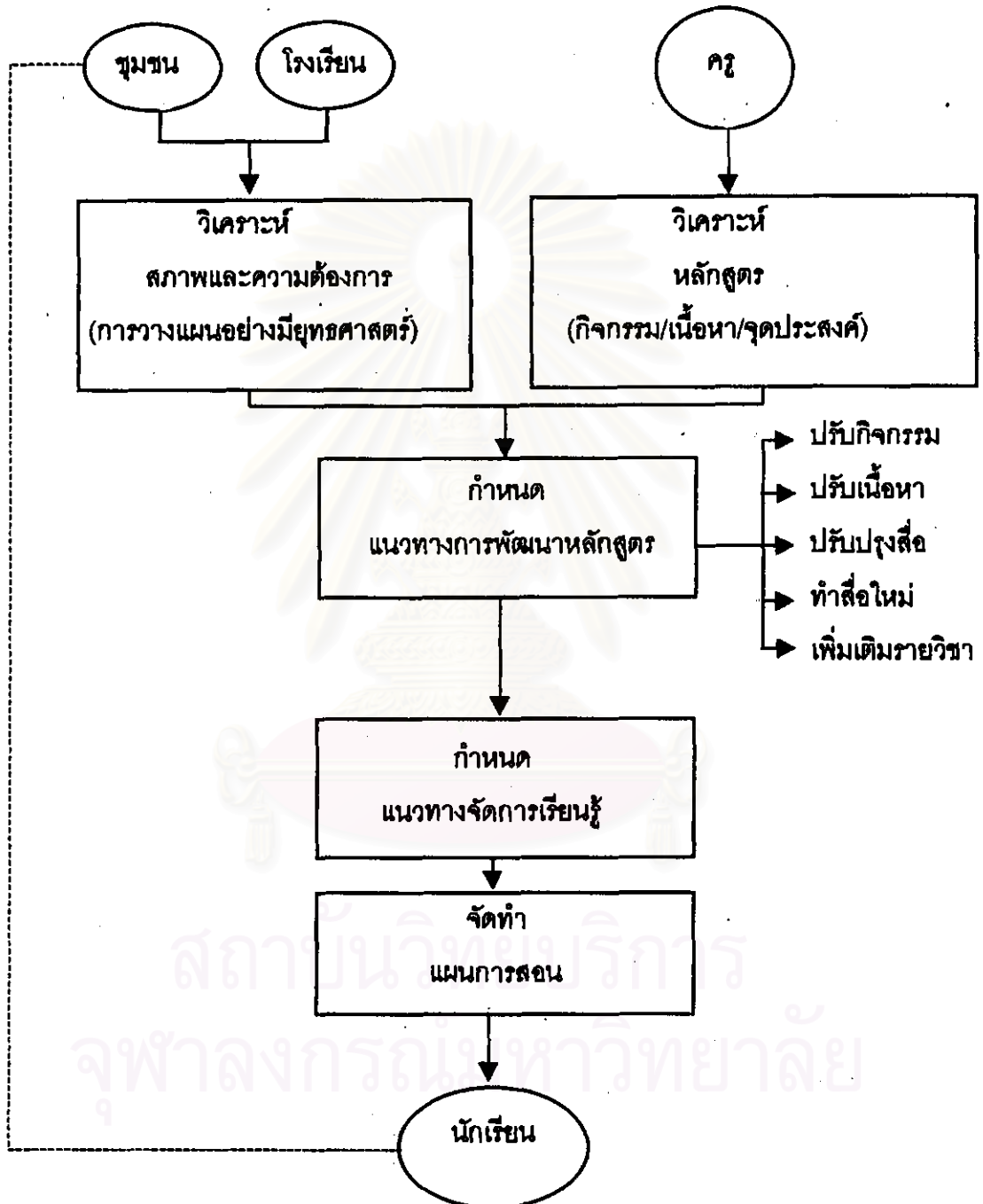
แผนภูมิที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์
(2525)

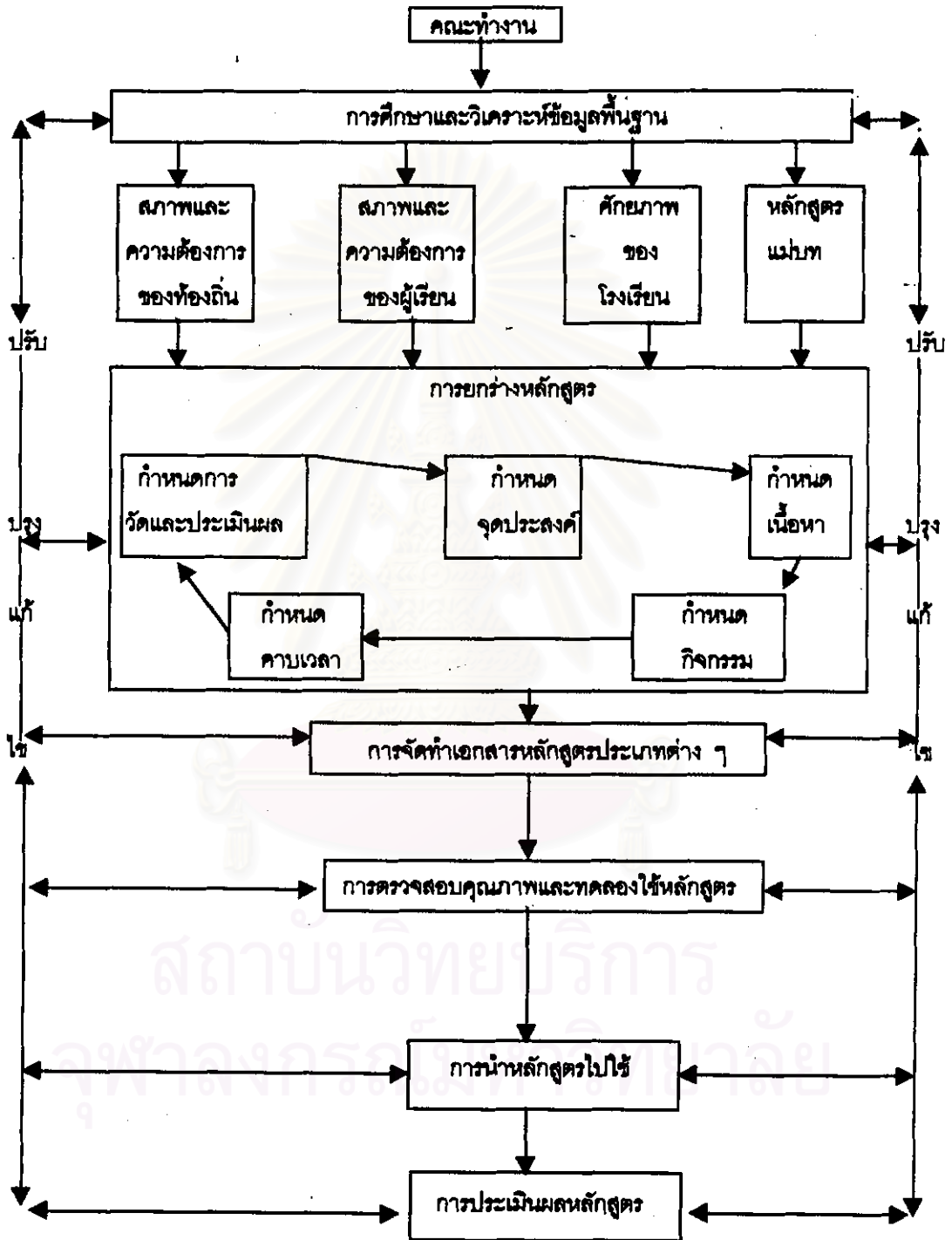
แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ (2534)

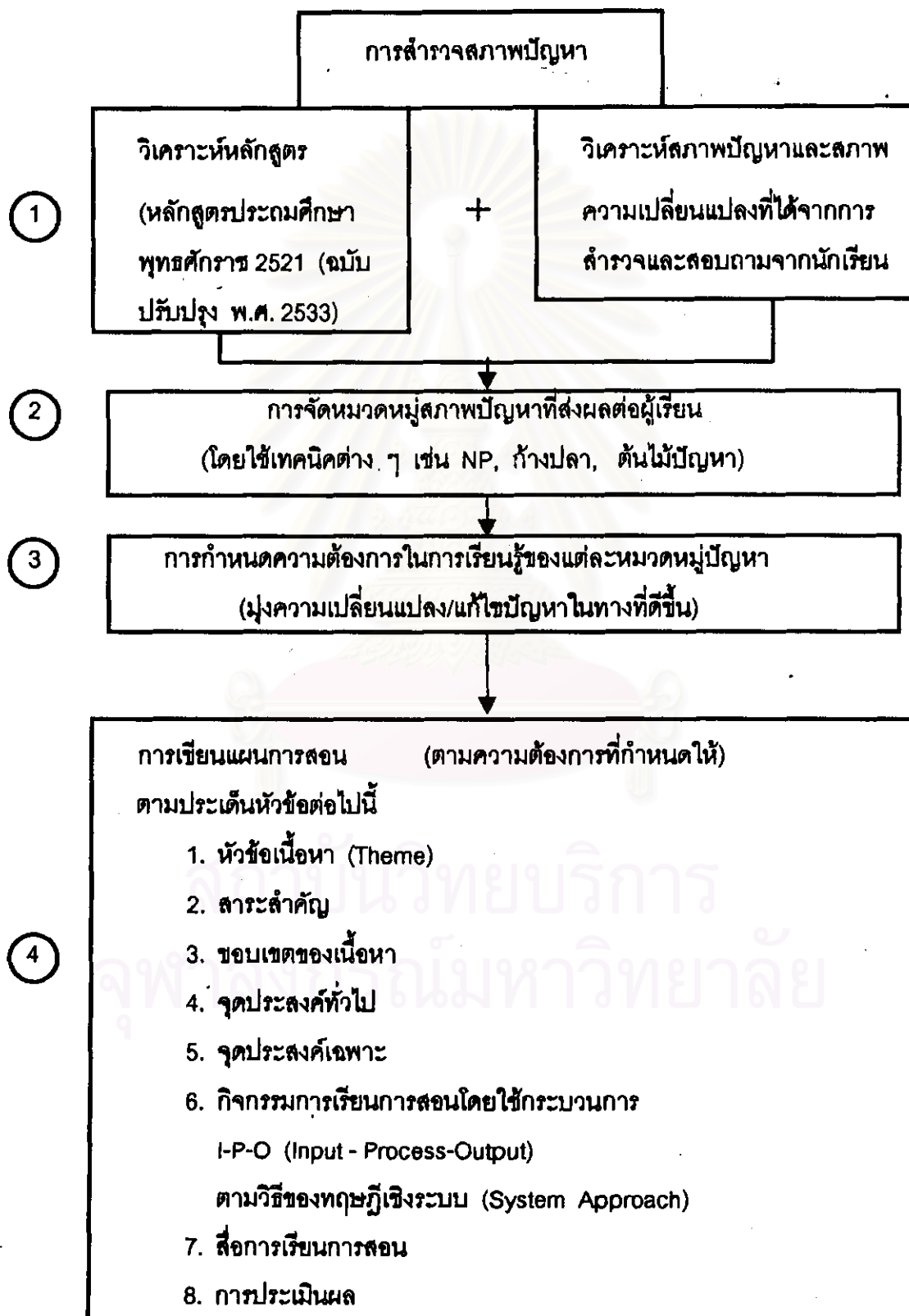
แผนภูมิที่ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของกรมวิชาการ (2539)

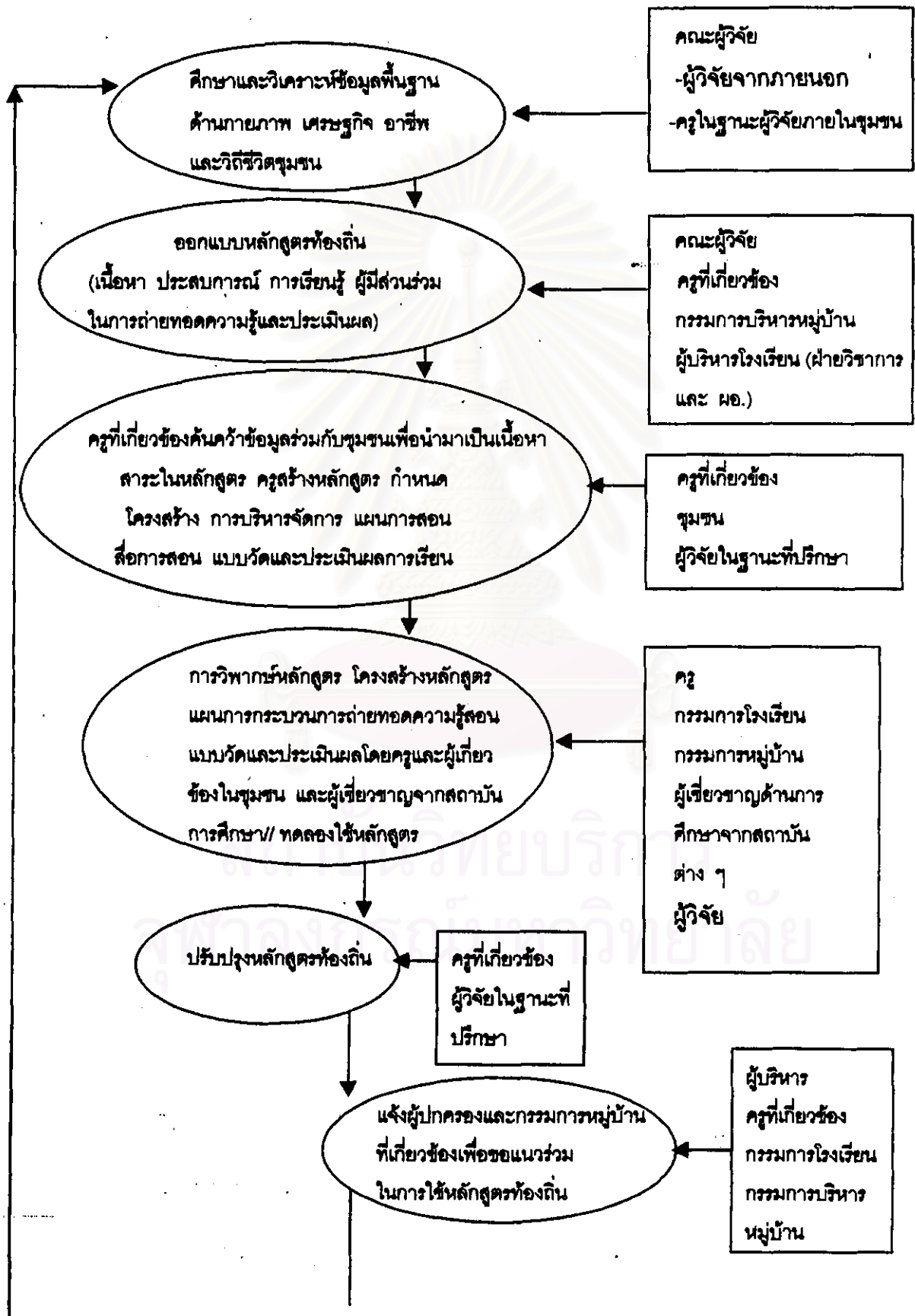
แผนภูมิที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539)

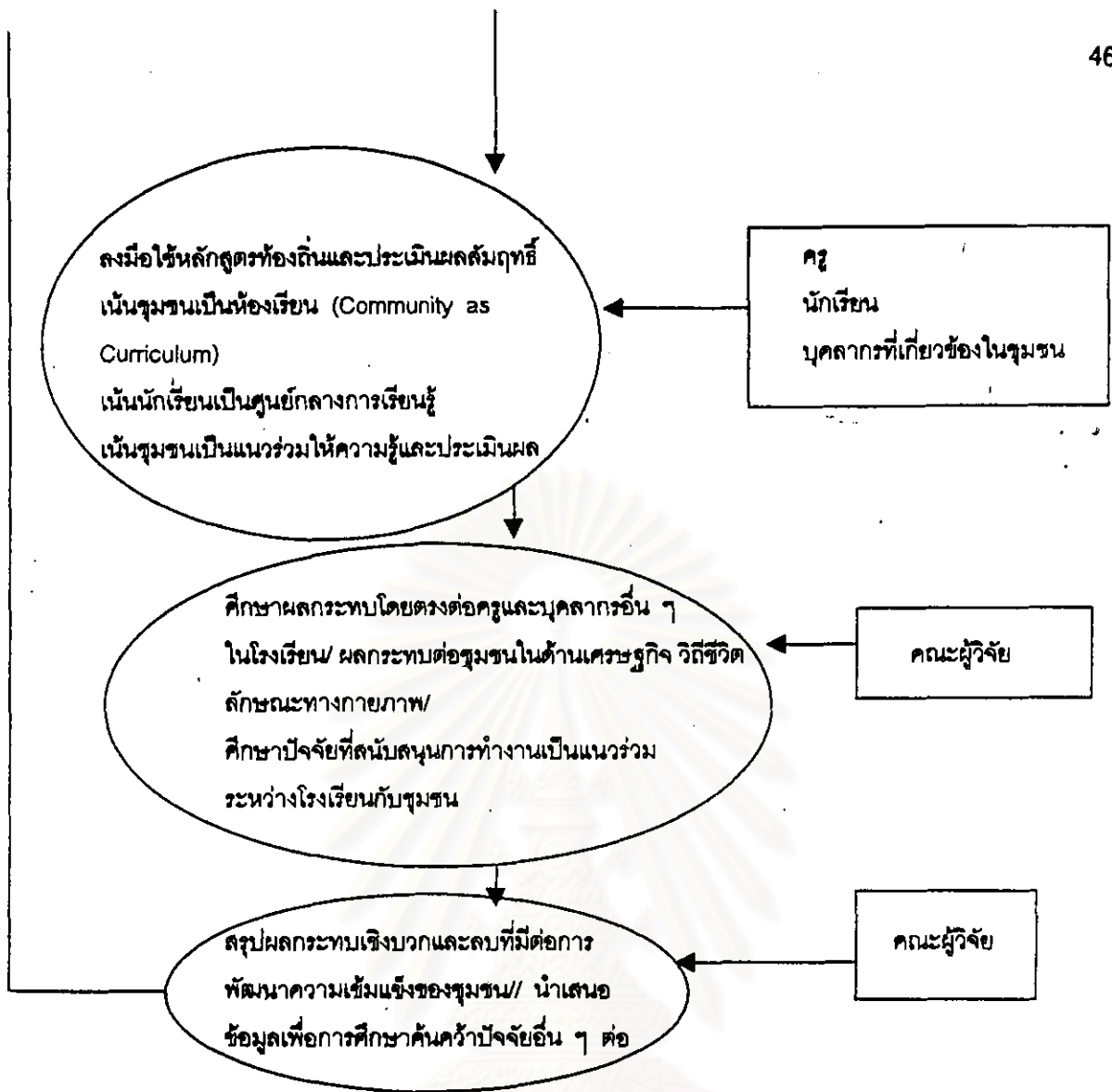

แผนภูมิที่ 7 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรณีการ แยมเกษร (2540
อ้างอิงในสำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2540)

แผนภูมิที่ 8 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : หลักสูตรมัธยมศึกษา งานไม้แกะสลักและงานไม้โรงเรียนบ้านต้นแก้ว (2543)

(แผนภูมิแสดงขั้นตอนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในงานวิจัยโครงการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษา
งานไม้แกะสลัก และงานไม้ โรงเรียนบ้านแก้ว ชุมชนบ้านถวาย ตำบลขุนคอง
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ : สำลี ทองธิว. 2543)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น จะต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรหลายฝ่าย ดังที่นักการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

รัตนะ บัวสนธิ (2531 อ้างถึงใน พนอจิตร โทมลวาช 2536) กล่าวว่า บุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1. ครู ผู้เชี่ยวชาญในการสอน และมีความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน
2. ศึกษานิเทศก์
3. วิทยากรท้องถิ่น หรือ ปัญญาชนชาวบ้าน ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นมันสมองในการพัฒนาท้องถิ่นของตน
4. ผู้บริหารการศึกษาในสถานการศึกษาท้องถิ่น

สงัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มของคณะพัฒนา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา ครู นักพัฒนาหลักสูตร และนักวัดผลการศึกษา
2. กลุ่มของผู้ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน ได้แก่ ผู้เขียนหนังสือ บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชน ผู้แทนราษฎร ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครองนักเรียน
4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียน ได้แก่ ผู้เรียนและนักแนะแนวการศึกษา

วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2538) กล่าวว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนานหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วยบุคลากร 2 ฝ่าย คือ

1. บุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร นักเรียน
2. บุคลากรภายนอกโรงเรียน ได้แก่
 - 2.1 นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การพัฒนานหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา อาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือนมหาวิทยาลัย
 - 2.2 ตัวแทนประชากรในสังคม ได้แก่ ผู้ประสบความสำเร็จในแต่ละสาขาอาชีพ รวมทั้งผู้สนใจ
 - 2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนานหลักสูตรควรประกอบด้วย 1) บุคลากรภายในโรงเรียน เช่น นักเรียน ครู 2) บุคลากรภายนอกโรงเรียน เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร นักการศึกษาในชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981) มีความเห็นว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนานหลักสูตร ควรประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม 2) นักวิจัยทางด้านหลักสูตร 3) ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และนักบริหารการศึกษา 4) ตัวแทนประชาชน และ 5) นักเรียน

ดักลาส (Douglass, 1964 อ้างถึงใน สวัสดิ์ อุทรานันท์, 2532) กล่าวว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนานหลักสูตร ได้แก่ 1) ผู้เขียนแบบเรียน 2) บุคคลที่อยู่ในวงการวิชาชีพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา 3) บุคคลที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ 4) สถาบันที่มีหน้าที่ควบคุมมาตรฐานการศึกษา 5) นักเรียน และ 6) ครู

ครูก (Krug, 1957 อ้างถึงใน สวัสดิ์ อุทรานันท์, 2532) ได้จำแนกผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนานหลักสูตรเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำในระดับประเทศ 2) กลุ่มผู้นำในระดับท้องถิ่น 3) ครู 4) ประชาชนโดยทั่วไป และ 5) ผู้เรียนซึ่งได้แก่ เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ที่รับการศึกษาเล่าเรียน

คูปแมน (Koopman, 1966 อ้างถึงใน สวัสดิ์ อุทรานันท์, 2532) ได้เสนอแนะว่า บุคคลที่ควรเชิญมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ได้แก่ 1) นักเรียน 2) ผู้ปกครอง 3) ผู้พิมพ์หนังสือ 4) บุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม 5) บุคลากรในโรงเรียน 6) คณะกรรมการประจำโรงเรียน 7) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ 8) ประชาชน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วย

1. บุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน
2. บุคลากรภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ นักพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการ นักบริหารการศึกษา นักการศึกษาในชุมชน บุคลากรจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ประชาชนทั่วไป วิทยากรท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน

บทบาทของนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากที่กล่าวไว้เกี่ยวกับผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอว่า นักเรียนก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนหรือนักเรียนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากหลักสูตร และหลักสูตรที่ดีจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ดังนั้นนักเรียนจึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเกิดประโยชน์สูงสุดในการนำไปใช้ นักศึกษานหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

เซย์เลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) กล่าวว่า ควรให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็น และให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการเรียน

ดอลล์ (Doll, 1986) มีความเห็นว่า นักเรียนคือ ผู้บริโภคของการศึกษา ดังนั้นนักเรียนควรเป็นผู้ให้ข้อมูลกับนักการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการร่างหลักสูตร โดยการตอบแบบสอบถามการแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาวิชาที่เรียน การให้สัมภาษณ์ และการมีส่วนร่วมศึกษาหลักสูตร

แทงการ์ท (Tankard, 1974) กล่าวว่า บทบาทของนักเรียนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทในการให้ข้อมูลต่าง ๆ
2. บทบาทในการให้คำแนะนำ
3. บทบาทในการมีส่วนร่วมพิจารณาเรื่องที่เรียน
4. บทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

อารมณ เพชรชื่น (ม.ป.ป.) กล่าวว่า นักเรียนควรให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และสัมภาษณ์ ศึกษาชุมชน วางแผนการเรียน และประเมินผลการเรียนร่วมกับครู

เฟื่องฟุ้ง เครือตราฐ (2514) กล่าวว่า นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร โดยร่วมศึกษาชุมชนเพื่อค้นหาความต้องการจำเป็นที่ยังไม่ได้คำนึงในหลักสูตร ร่วมในการประเมินผลการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและความสนใจของตนเอง การช่วยผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอน การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ การร่วมจัดกิจกรรมการเรียน

พนอม แก้วกำเนิด (2535) กล่าวว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะหลักสูตรที่ดีจะต้องสนองความต้องการของผู้เรียน กระทำได้โดยการสำรวจ สอบถาม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลส่วนหนึ่ง

กรมวิชาการ (2536) มีความเห็นว่า ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่มีโอกาสร่วมปฏิบัติงานในคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรก็ตาม แต่ผลทางด้านความคิดและการปฏิบัติของนักเรียนก็ได้มีบทบาทที่สำคัญในทางอ้อมที่ส่งผลมาให้คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรต้องนำไปพิจารณา ทบทวนว่าตัวหลักสูตรที่ใช้ยู่ก็ดี กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลก็ดีมีข้อดี ข้อด้อยตรงไหนและอย่างไร ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ จากตัวผู้เรียนจึงมีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรด้วย

บทบาทของนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความคิดเห็นของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้โดยการให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ นอกจากนั้นนักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน

เพื่อค้นหาความต้องการจำเป็นที่ยังไม่มีในหลักสูตร ซึ่งการมีส่วนร่วมของนักเรียนดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ด้วย

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นมวลประสบการณ์หนึ่งในหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บทที่กระทรวง ศึกษาธิการกำหนดให้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ เรื่องมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพ ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการ ดำรงชีวิต (กรมวิชาการ, 2535)

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยบูรณาการ ความรู้และเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต โดยมุ่งเน้นกระบวนการในการเรียนรู้และ การแก้ปัญหาซึ่งผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์มาประยุกต์ใช้เพื่อการ พัฒนา การแสวงหาความรู้ใหม่ และการแก้ปัญหา ทั้งทางด้านการดำรงชีวิตและการพัฒนา สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว (กรมวิชาการ, 2538)

จุดประสงค์

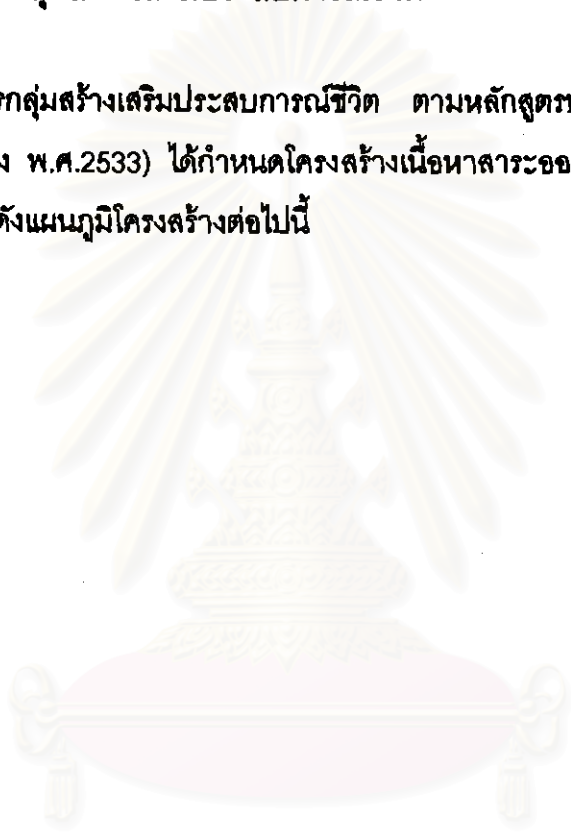
1. มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้องในด้านสุขภาพอนามัยทางร่างกาย และจิตใจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคม และธรรมชาติ มีนิสัยใฝ่หาความรู้อยู่ เสมอ
3. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และสามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

7. เข้าใจหลักการของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ปฏิบัติในขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพ

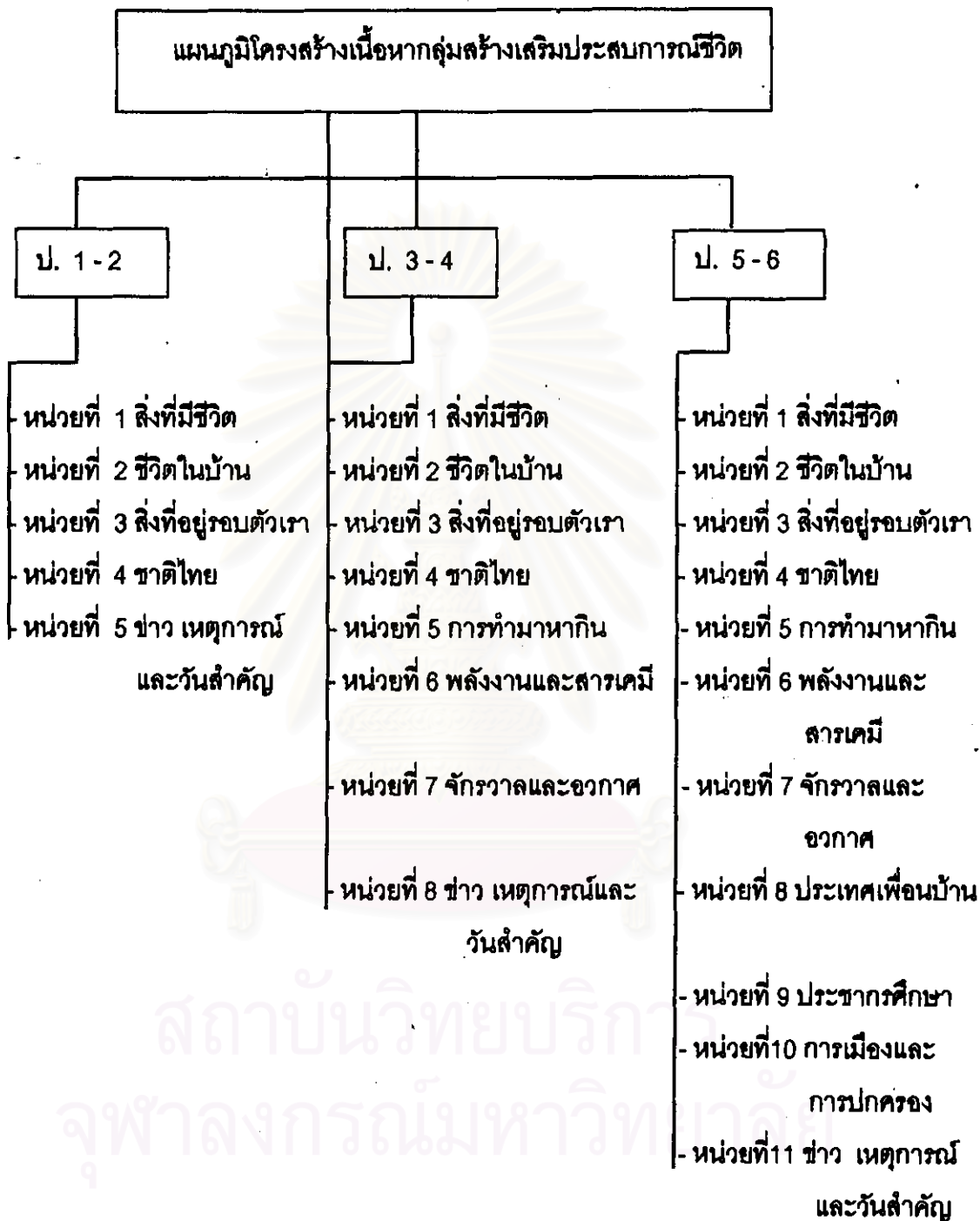
8. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ความเป็นเอกราชของชาติและเทอดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (กรมวิชาการ, 2535)

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาสาระออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังแผนภูมิโครงสร้างต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 9 โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากแผนภูมิโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะเห็นว่าเนื้อหา
 สาระแบ่งเป็นหน่วยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มี 5 หน่วย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มี 8
 หน่วย และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มี 11 หน่วย โดยแต่ละหน่วยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วย
 ย่อยต่าง ๆ กำหนดไว้ ดังตารางต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2535)

ตารางที่ 1 เนื้อหาหน่วยย่อยของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ป. 1-2	ป. 3-4	ป. 5-6
หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต - หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 2 พืช - หน่วยย่อยที่ 3 สัตว์ - หน่วยย่อยที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์และพืช	หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต - หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 2 พืช - หน่วยย่อยที่ 3 สัตว์	หน่วยที่ 1 สิ่งมีชีวิต - หน่วยย่อยที่ 1 ตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 2 พืช - หน่วยย่อยที่ 3 สัตว์
หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน	หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน	หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน
หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 1 โรงเรียนของเรา - หน่วยย่อยที่ 2 ชุมชนของเรา - หน่วยย่อยที่ 3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ - หน่วยย่อยที่ 4 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 1 จังหวัดของเรา - หน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา - หน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคม - หน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
หน่วยที่ 4 ชาติไทย - หน่วยย่อยที่ 1 ชาติไทยของเรา - หน่วยย่อยที่ 2 พระมหากษัตริย์และพระราชินี	หน่วยที่ 4 ชาติไทย - หน่วยย่อยที่ 1 ชาติไทยในปัจจุบัน - หน่วยย่อยที่ 2 ประวัติศาสตร์สุโขทัย	หน่วยที่ 4 ชาติไทย - หน่วยย่อยที่ 1 ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา/กรุงธนบุรี/กรุงรัตนโกสินทร์ - หน่วยย่อยที่ 2 บุคคลที่สำคัญ

ป. 1 - 2	ป. 3 - 4	ป. 5 - 6
<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยย่อยที่ 3 พระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยย่อยที่ 3 ศาสนาในประเทศไทย - หน่วยย่อยที่ 4 พระมหากษัตริย์กับสังคมไทย - หน่วยย่อยที่ 5 พระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยย่อยที่ 3 ศาสนา - หน่วยย่อยที่ 4 ศิลปวัฒนธรรม - หน่วยย่อยที่ 5 หน้าที่ของประชาชนคนไทย - หน่วยย่อยที่ 6 พระพุทธศาสนา
	หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน	หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน
	หน่วยที่ 6 พลังงานและสารเคมี <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยย่อยที่ 1 ความร้อนและแสงสว่าง - หน่วยย่อยที่ 2 เสียง - หน่วยย่อยที่ 3 แสง - หน่วยย่อยที่ 4 สารเคมีและเชื้อเพลิง 	หน่วยที่ 6 พลังงานและสารเคมี <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยย่อยที่ 1 ความร้อนและสาร - หน่วยย่อยที่ 2 แสง - หน่วยย่อยที่ 3 ไฟฟ้า - หน่วยย่อยที่ 4 แรงแรงดัน ความกดดัน - หน่วยย่อยที่ 5 สารเคมี
	หน่วยที่ 7 จักรวาลและอวกาศ	หน่วยที่ 7 จักรวาลและอวกาศ
		หน่วยที่ 8 ประเทศเพื่อนบ้าน
		หน่วยที่ 9 ประชากรศึกษา
		หน่วยที่ 10 การเมืองและการปกครอง
หน่วยที่ 5 ชาว เหตุการณ์และวันสำคัญ	หน่วยที่ 8 ชาว เหตุการณ์และวันสำคัญ	หน่วยที่ 11 ชาว เหตุการณ์และวันสำคัญ

จากโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะเห็นว่า การจัดเนื้อหาของหลักสูตรในแต่ละระดับชั้นจะให้ผู้เรียนเริ่มเรียนจากเรื่อง ตัวเรา และขยายกว้างออกไปตามวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน ทั้งนี้โดยเนื้อหาสาระแต่ละหน่วยย่อยหลักสูตรได้ให้คำอธิบาย ซึ่งระบุเนื้อหาสาระที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดลำดับขั้นตอนกระบวนการที่ต้องการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้สอนสามารถศึกษาและนำไปใช้ได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร แต่ทั้งนี้หลักสูตรไม่ได้กำหนดตายตัวตามที่กำหนดไว้ ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ตามสภาพของผู้เรียนและแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนการสอนมีความหมาย และมีคุณค่าต่อผู้เรียนมากที่สุด

อัตราเวลาเรียน

ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดอัตราเวลาเรียนตลอดปีของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มีเวลาเรียนประมาณ 450 คาบ หรือ 150 ชั่วโมง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มีเวลาเรียนประมาณ 600 คาบ หรือ 200 ชั่วโมง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีเวลาเรียนประมาณ 750 คาบ หรือ 250 ชั่วโมง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

เนื่องจากหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีจุดมุ่งหมายโดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถจัดประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงควรจัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประกอบกับสอดคล้องกับหลักสูตรแม่บทที่มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และกระบวนการต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับประถมศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เรียนมีความต้องการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ และมีช่วงความสนใจสั้น ทั้งสนใจเฉพาะสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาก ดังนั้นจึงต้องมีกิจกรรมการเรียนการ

สอนซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้วยมากที่สุด น่าสนใจมากที่สุด และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุดด้วย การจัดการเรียนการสอนควรให้มีการยืดหยุ่นได้บ้างตามสภาพ ท้องถิ่น ตามเวลาเรียน สำหรับแต่ละเรื่องควรเหมาะสมกับเนื้อหา ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ มุ่งฝึกให้สอดคล้องกับวัยและระดับชั้น ความสนใจของผู้เรียนและควรใช้เวลาที่คุ้มค่าตามที่ หลักสูตรกำหนดไว้ ควรให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นประสบการณ์ เรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่ฟังการบรรยายหรืออ่านหนังสือจบเล่มเท่านั้น ครูผู้สอนควร ระลึกอยู่เสมอว่าการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็เพื่อฝึกทักษะกระบวนการ ซึ่งเป็น ความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้ในขั้นต่อ ๆ ไป ทั้งในแง่ของการศึกษาเพื่อชีวิต การแก้ ปัญหา การตัดสินใจ และการศึกษาต่อไปในขั้นที่สูงขึ้น ดังนั้นเวลาที่กำหนดจึงควรนำมาใช้เพื่อ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในความหมายดังกล่าวอย่างแท้จริง ฉะนั้นบทบาทการเรียนการสอน จึงต้องเปลี่ยนจากการเรียนโดยท่องจำเนื้อหาความรู้มาเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้ กระบวนการในการแสวงหาความรู้ การทำงาน การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสามารถนำ กระบวนการไปใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยอัตโนมัติในทุกสถานการณ์ กระบวนการต่าง ๆ ที่ กล่าวถึงได้แก่ (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2539)

1. กระบวนการทางวิทยาศาสตร์
2. กระบวนการศึกษา ค้นคว้า รายงาน
3. กระบวนการ 9 ขั้น
4. กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคม
5. กระบวนการสร้างนิสัย
6. กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันสิ่งเสพติด
7. กระบวนการสอนข่าว เหตุการณ์อย่างไร้พรมแดน

สมหวัง คุรุรัตน์ (ม.ป.ป.) เสนอว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตควรใช้วิธียึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูลดบทบาทลงและปรับบทบาทของตนเอง มาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้มากที่สุด รู้จักปรับเนื้อหา กระบวนการ และทฤษฎีการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้ เข้ากับสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูจะต้องกำหนดกิจกรรมที่จะให้ ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น บทบาทหรือพฤติกรรม ของผู้เรียนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้เรียนได้สัมผัสเรื่องจริง ชีวิตจริง
2. ให้ได้ฝึกหัดวางแผนต่าง ๆ ด้วยตนเอง
3. ให้ได้ศึกษาวิเคราะห์ หาข้อสรุปหรือแนวทางต่าง ๆ
4. ให้ได้ลงมือปฏิบัติงาน จัดทำรายงาน เสนอผลงานพร้อมความรู้ความคิดที่ได้จากการลงมือปฏิบัติงานนั้น ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
5. ให้ได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ วิเคราะห์เหตุผล และหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2539) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้เหมือนกับสภาพชีวิตที่เป็นจริงเพื่อให้เด็กนำไปใช้ได้
2. สอนเพื่อแก้ไขและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดีขึ้น
3. สอนให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ และเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนอยู่เสมอ
4. สอนโดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองสามารถสรุปเป็นความรู้นำไปใช้ได้
5. สอนโดยเน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าการท่องจำกฎเกณฑ์
6. สอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่ต่างต่าง ๆ ให้มีในตัวเด็ก
7. สอนเพื่อปูพื้นฐานทางประชาธิปไตยให้มีในตัวเด็ก และสามารถปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
8. สอนในสิ่งที่ปัญหาจากใกล้ตัวเด็กไปสู่สิ่งที่ไกลออกไป โดยวิธีต่อไปนี้
 - 8.1 การอภิปรายและการซักถาม
 - 8.2 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 8.3 การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
 - 8.4 การแก้ปัญหา
 - 8.5 การปฏิบัติจริง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอการจัดการเรียน การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่ามีจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร 2 ประการ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ

ได้แก่

- 2.1 ทักษะกระบวนการ 9 ประการ
- 2.2 กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
- 2.3 กระบวนการสร้างความคิดตระหนัก
- 2.4 กระบวนการปฏิบัติ
- 2.5 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
- 2.6 กระบวนการแก้ปัญหา
- 2.7 กระบวนการกลุ่ม
- 2.8 กระบวนการคณิตศาสตร์
- 2.9 กระบวนการสร้างเจตคติ
- 2.10 กระบวนการสร้างค่านิยม
- 2.11 กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ

จะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะยึด ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ มากกว่าการท่องจำเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อฝึก ฝนให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนเน้นให้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด โดยใช้วิธีสอนที่หลากหลายเหมาะสม กับเรื่องที่เรียน นักเรียนสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ กระบวนการต่าง ๆ และประสบ การณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและ สถานการณ์ปัจจุบันได้ อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

การวัดผลและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

การวัดผลและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) คือให้มีการวัดผลและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 ซึ่งเป็นจุดประสงค์เชิงสมรรถภาพ ทำการวัดผลระหว่างเรียนและปลายภาค โดยด้านกระบวนการวัดให้เน้นการวัดทักษะกระบวนการควบคู่ไปกับการวัดพฤติกรรมให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ดังนั้น ครูผู้สอนต้องสร้างเครื่องมือวัดผลตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอนของตนเอง ซึ่งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแผนการสอนจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ใน ป.02 จึงจะทำให้การวัดผลของครูเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การวัดและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลำดับขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 10 ดังนี้ (กองวิชาการ, 2536)

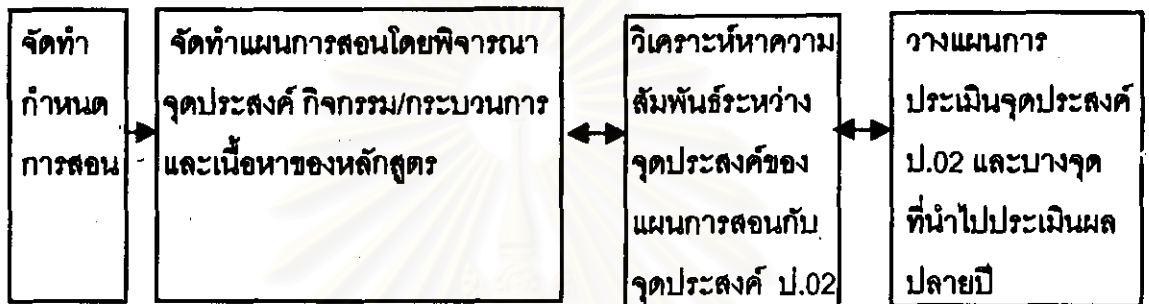

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

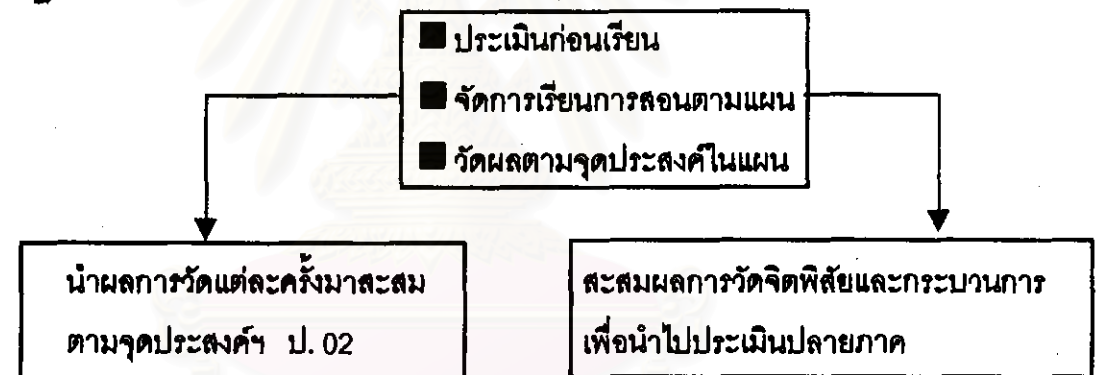
แผนภูมิที่ 10 ลำดับขั้นของการประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
โดยกองวิชาการ (2536)

แผนภูมิลำดับขั้นของการประเมิน

1. ขั้นเตรียมการ

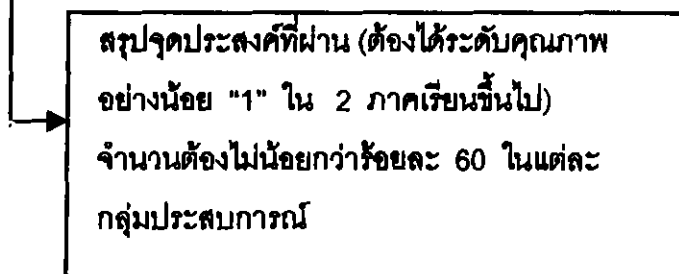
2. ขั้นปฏิบัติการสอน

3. ขั้นดำเนินการปลายภาคเรียน

4. ขั้นดำเนินการปลายปี

บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น

ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นเป็นเรื่องที่อยู่ในหน่วยย่อยที่ 2 บุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของเนื้อหาหน่วยที่ 4 ชาติไทย ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โดยหลักสูตรได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาหรือท้องถิ่นสามารถปรับรายละเอียดเนื้อหาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนและเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย โดยหลักสูตรได้กำหนดคำอธิบายเนื้อหาในหลักสูตรไว้ให้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ดังนี้

หน่วยย่อยที่ 2 บุคคลสำคัญ

สังเกต รวบรวมข้อมูลของบุคคล ผู้กระทำความงามความดีแก่ชาติบ้านเมืองในอดีต ปัจจุบันและบุคคลตัวอย่างในท้องถิ่น อภิปราย วิเคราะห์ประเมินคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของบุคคลนั้น ๆ อธิบายความสำคัญของการบำเพ็ญคุณงามความดีต่อชาติบ้านเมือง สรุปเป็นแนวทางการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และประพฤติตนในแนวทางที่เหมาะสมกับตนเอง และมีประโยชน์ต่อส่วนรวม

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการวิเคราะห์ สรุปหลักการบำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เห็นคุณค่าของการกระทำความดี เคารพ ยกย่องผู้ที่สมควรเขาเป็นตัวอย่าง กตัญญู และปฏิบัติตนในทางที่เหมาะสมกับตนเอง และเป็นผลดีต่อสังคม

ความหมายและความสำคัญของบุคคลสำคัญ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2533) ได้กล่าวถึง บุคคลสำคัญไว้ว่า ประเทศชาติบ้านเมืองของเรามีบุคคลที่ประกอบคุณงามความดีด้วยความเสียสละ ท่วมเทก่าลังกาย ก่าลังใจ ก่าลังความคิดและทรัพย์สินเงินทอง เพื่อจรรโลงสังคมโดยส่วนรวมให้อยู่เย็นเป็นสุข พัฒนาชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นให้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้มีจำนวนไม่มากนัก จึงจำเป็นต้องยกย่อง สรรเสริญ ให้

เกียรติ ให้กำลังใจ และสนับสนุนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ประวัติชีวิต ผลงานและคุณงามความดีของท่านเหล่านี้ให้แพร่หลายเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมสืบไป

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2539) ได้กล่าวว่า บุคคลสำคัญ คือ ผู้ที่ทำความดี สร้างผลงานดีเด่นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความสามารถในด้านต่าง ๆ และได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม จนได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นบุคคลสำคัญของชาติหรือท้องถิ่น การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ ไม่ว่าจะบุคคลสำคัญในอดีต ในปัจจุบัน หรือในท้องถิ่นจะช่วยเตือนใจให้เราเห็นคุณค่าของการทำคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเราจะเห็นตัวอย่างของการทำความดี การเสียสละเพื่อส่วนรวม ความเพียรพยายาม ความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานดีเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถนำมาเป็นแนวทางและเป็นหลักในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง

พนัส หันนาคินทร์ (2540) ได้กล่าวว่า บุคคลสำคัญเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่น ประกอบคุณงามความดีอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ เป็นที่ยอมรับยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นบุคคลสำคัญของชาติ ควรที่อนุชนรุ่นหลังจะได้ศึกษาชีวประวัติของบุคคลเหล่านั้น เพื่อเป็นแบบอย่างของการกระทำความดีที่เป็นเครื่องเตือนใจให้เห็นคุณค่าของคุณงามความดีที่มุ่งเน้นกระทำมา ความเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรมนานาประการอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สังคมประเทศชาติที่อนุชนรุ่นหลังจะพึงนำมาเป็นแนวทางในความคิดและการประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง อันเป็นเกียรติประวัติแก่ตนเองและวงศ์ตระกูลตลอดไป

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น พบว่า ยังไม่มีผู้ใดให้ความหมายหรือให้คำนิยามของบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นไว้โดยตรง แต่จากการศึกษาความหมายของบุคคลสำคัญดังที่ได้กล่าวมา อาจกล่าวได้ว่า บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นหมายถึงบุคคลที่ประกอบคุณงามความดี สร้างผลงานดีเด่นที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตนหรือทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองจนเป็นที่ยอมรับมีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักกันทั่วไปของคนในท้องถิ่นไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นบุคคลสำคัญในอดีตหรือปัจจุบัน ซึ่งผลงานและคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นจะเป็นที่จดจำและรำลึกถึง อีกทั้งยังเป็นแนวทางหรือแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตนหรือประเทศชาติบ้านเมืองสืบต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

อุตสาหกรรม พาสกุล (2531) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) พบว่า เนื้อหาสาระนำมาปรับหลักสูตรได้ในระดับน้อยมาก กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เนื้อหาส่วนใหญ่มาปรับใช้ได้ในระดับน้อยมาก มีบางเรื่องที่ปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ดีมาก คือ เรื่องการทำความสะดวกร่างกาย กลุ่มภาษาและพื้นฐานอาชีพเนื้อหาบางส่วนปรับใช้ได้ดี แต่กลุ่มประสบการณ์พิเศษด้านอาชีพในท้องถิ่น เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ปรับได้ใช้ได้ในระดับดีมาก สำหรับปัญหาและอุปสรรคของครูในการปรับหลักสูตรประถมศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรที่ดีพอ เอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู ขาดแหล่งบริการทางวิชาการที่รวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตร

ศิริชัย อนันตผล (2534) ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่า ด้านการศึกษาหลักสูตรแม่บท ครูได้รับการแนะนำจากศึกษานิเทศก์ และโรงเรียนโดยให้ศึกษาจากตัวเอกสารหลักสูตร ส่วนด้านการศึกษา สรรวจ ข้อมูลของท้องถิ่น ให้ศึกษาโดยวิธีศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ในด้านการวิเคราะห์ข้อสนเทศทางการศึกษา และจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร ให้ครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ นักเรียน ส่วนด้านการพิจารณาหลักสูตร/รายวิชาตามลักษณะต่างๆ มีการเสนอแนะให้ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา เลือกใช้ ปรับปรุงเพิ่มเติมสื่อที่มีอยู่แล้ว และการจัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่ ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาขึ้นใหม่ สำหรับปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่พบคือส่วนใหญ่ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และยังขาดวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำ

วารภรณ์ บางเลี้ยง (2534) ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า การศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ทุกหน่วยงานมีการดำเนินงานด้านการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้มากกว่าการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น มีการดำเนินงานในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ลงไปตามลำดับจนถึงระดับโรงเรียน ส่วนกลุ่มการงานและพื้นฐาน สามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ลงไปตามลำดับจนถึงระดับโรงเรียน ส่วนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพได้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและแหล่งความรู้

วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2538) ศึกษาเรื่อง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ดำเนินการปรับในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหา คือ ขาดผู้เสนอแนะแนวทาง ในด้านการปรับ/เพิ่มลด รายละเอียดเนื้อหา ส่วนใหญ่เป็นการปรับรายละเอียดทุกกลุ่มประสบการณ์ ปัญหาคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเพราะไม่มีผู้เสนอแนะแนวทางในด้านการปรับสื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นการปรับในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการแนะนำ ขาดการส่งเสริม และขาดเอกสาร/แหล่งความรู้สำหรับการค้นคว้า ส่วนด้านการจัดทำเนื้อหารายวิชาชั้นใหม่ ส่วนใหญ่ดำเนินการในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ปัญหาคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ และการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นคู่มือครู คู่มือการสอน ปัญหาคือ ขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า

พิมล มัชยมบุษ (2531) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นระดับประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน : ความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น พบว่า เรื่องและเนื้อหาในแผนการสอนมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอยู่ 66 เรื่อง ส่วนเรื่องและเนื้อหาที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น แต่ไม่มีในแผนการสอนมี 49 เรื่อง และเรื่องและเนื้อหาในแผนการสอนแต่ไม่มีในความต้องการของท้องถิ่นมี 95 เรื่อง

ขุ่ม กรไกร (2537) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและความต้องการในการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า สภาพการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนด้านการสร้างหลักสูตร หลักการ แนวคิดส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน โรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูผู้สอน ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 และในวิชาเลือกเสรี ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนส่วนใหญ่ เชิญปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเกษตรกรรมมาเป็นวิทยากรในบางเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสาธิตและเทคนิคการเสริมแรงทางบวก สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นของจริงที่ได้จากแหล่งทรัพยากรในชุมชน การวัดและประเมินผลด้วยการสังเกตและใช้เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์ ด้านการประเมินผลด้านหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่พิจารณาจากผลการปฏิบัติและผลงานของผู้เรียน ส่วนด้านการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการและขาดแคลนงบประมาณ สำหรับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนคือ ขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการเรียนการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนด และครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน

วิจิตร ไชยศิลป์ (2536) ศึกษาเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่ คือ ขาดเอกสารและแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาและค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณในการดำเนินงาน ครูส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยร่วมกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียนและเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

จัดการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ครูและจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อช่วยเหลือครูและโรงเรียนต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู ขาดแหล่งบริการที่รวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตร ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ขาดการส่งเสริม ครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน ขาดวัสดุในการดำเนินงาน ขาดแคลนงบประมาณ ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ขาดแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาและค้นคว้า และขาดวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำ นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาขึ้นใหม่มีการปรับในระดับน้อย ส่วนใหญ่ดำเนินการปรับในกลุ่มການงานและพื้นฐานอาชีพ เนื้อหาในแผนการสอนไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

อ้าง ชูทัพ (2521) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ในหน่วยที่ 1-8 พบว่า

1. เนื้อหาหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมากสามารถนำไปใช้ได้ทันทีในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เรื่อง ตัวเรา พี่ช ลัตว์ ชีวิตในบ้าน

โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา เหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคใต้ ได้แก่ เรื่อง พี่ช ลัตว์ โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา แง การถนอม

อาหาร ช่างเหตุการณ์และวันสำคัญ

ภาคกลาง ได้แก่ เรื่อง ชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา ชุมชนของเรา ประเภท

และลักษณะอาชีพของคนไทย

กรุงเทพมหานคร ไม่มีเนื้อหาที่ใช้ได้ทันที

2. เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นปานกลาง ต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง ก่อนนำไปใช้ในภาคต่าง ๆ มีดังนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ เรื่องตัวเรา สัตว์ ชีวิตในบ้าน ชุมชนของเรา สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชาติไทย การทำมาหากินทุกหน่วยย่อย ยกเว้นการทำนา พลังงานและสารเคมีทุกหน่วยย่อย จักรวาลและอวกาศ - ชาวเหตุการณ์และวันสำคัญจากงานวิจัยนี้แสดงว่า ในหน่วยพลังงานและสารเคมียังต้องมีการปรับปรุงก่อนนำไปใช้

ประพันธ์ พรหมมณี (2526) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นอื่น พบว่า

1. เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ เรื่องความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องใช้และบ้าน การเลือกซื้ออาหารที่มีประโยชน์ การถนอมอาหาร การเก็บรักษาและการปรุงอาหาร การกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การสร้างสุขนิสัย การออกกำลังกายและการพักผ่อน การใช้ยาสามัญประจำบ้านและการปฐมพยาบาล การใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การป้องกันโรคติดต่อ การใช้น้ำที่สะอาด และการรู้จักแก้ปัญหา การดื่มการใช้ ปัญญาและความต้องการของชุมชนและของจังหวัด การป้องกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำนา การทำสวนยางพารา การรวมกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ การผลิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก

2. เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความจำเป็นมาก ได้แก่ เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุจากสิ่งแวดล้อม จำนวนประชากร สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน ทรัพยากรอาชีพ และผลิตผลของชุมชนและจังหวัด การคมนาคมและการสื่อสารของจังหวัด การทำชลประทานและแหล่งเก็บกักน้ำ การศึกษาและการนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีวันเข้าพรรษา และการชักพระ ประเพณีวันสารท ประเพณีสงกรานต์และวันลอยกระทง การปลูกพืช การทำไร่สวนผสม การทำสวนผลไม้ การประมง การเลี้ยงปศุสัตว์ อุตสาหกรรม ความรับผิดชอบและจรรยาบรรณของผู้ประกอบอาชีพ เครื่องทุนแรงและเครื่องมือแรง การประกอบอาชีพ เชื้อเพลิง และพลังงานที่มีในท้องถิ่น การใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช สถานที่ท่องเที่ยว การสงวนทรัพยากร และการอนุรักษ์ธรรมชาติ สถานศึกษาแห่งประกอบการและหน่วยงานที่ส่งเสริมอาชีพ ชาวและเหตุการณ์ของชุมชน จังหวัดและชาติ

นิภาพร ต่ายทอง (2533) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรหน่วยย่อยสารเคมี กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ได้หลักสูตรและวัสดุหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอนหน่วยย่อยสารเคมี ซึ่งครูสามารถใช้ปฏิบัติการสำหรับดำเนินการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ ส่วนการประเมินคุณภาพของหลักสูตรหลังการทดลองพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นทั้งสมรรถภาพความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในด้านการประเมินความคิดเห็นของครูที่ใช้หลักสูตร พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนมีความน่าสนใจในระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการสอนของครูมีความน่าสนใจในระดับปานกลาง สำหรับการประเมินความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า เนื้อหาสาระของหน่วยย่อยสารเคมีสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อและอุปกรณ์มีความน่าสนใจในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

ปรวณี เปี่ยมคัล้า (2538) ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เขตการศึกษา 1 พบว่า ครูมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการและเป็นผู้ดำเนินการ แต่มีปัญหาคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและขาดงบประมาณ ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องความหมายและความสำคัญของการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด แต่มีความรู้เรื่องลักษณะและขั้นตอนน้อยเป็นลำดับสุดท้าย ครูมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นมากที่สุด แต่เก็บข้อมูลของวิทยากรท้องถิ่นน้อยที่สุด ครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยใช้วิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด และใช้วิธีการจัดทำเนื้อหาใหม่น้อยที่สุด ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ครูใช้กิจกรรมการสอนแบบบรรยายและอภิปรายมากที่สุด มีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการสอนมากที่สุด ส่วนวิทยากรท้องถิ่นนำมาใช้น้อยที่สุด สำหรับการประเมินผลการใช้หลักสูตรครูใช้วิธีในรูปแบบความสอดคล้อง และสัมพันธภาพของ สดศ โดยมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรด้วยการปรับแผนการสอนมากที่สุด และมีการปรับคู่มือครูน้อยที่สุด

จันทร์เพ็ญ ไพบูลย์ (2539) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้สอนได้ ส่วนหลังการทดลองใช้หลักสูตรผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินตนเองสูงขึ้น สำหรับการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ และอุปกรณ์มีความน่าสนใจในระดับมาก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องและจำเป็นต่อสภาพและความต้องการของท้องถิ่น แตกต่างกัน ครูผู้สอนจะต้องปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ขาดงบประมาณ ครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ โดยใช้วิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าใช้วิธีการจัดทำเนื้อหาใหม่ นอกจากนั้นการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตทำให้ได้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้สอนได้ หลักสูตรช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อและอุปกรณ์ว่ามีความน่าสนใจ

ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีขึ้นต่อไป ครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะหันมาให้ความสนใจกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดหลักสูตรมากที่สุดควรที่จะต้องศึกษาด้วยตนเองและเป็นผู้สร้างหลักสูตรสำหรับใช้ในท้องถิ่นของตน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับค้นคว้า งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นเอกสารฉบับหนึ่งที่เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและเป็นแหล่งความรู้หรือแหล่งค้นคว้าให้กับครู ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ เพราะเป็นงานวิจัยที่ให้ครูสัมพันธ์กับชุมชนโดยผ่านทางนักเรียน เพื่อให้ได้เนื้อหาข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างแท้จริง